مەككىدە نازىل بولغان | سۈرە مۇلك | 30 ئايەت

سۈرە مۇلكنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىمام ئەھمەد ئەبۇھۇرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «شەك - شۈبھىسىزكى، قۇرئاندا 30 ئايەتلىك بىر سۈرە بولۇپ، ئۇ سۈرە ئۇنى ئوقۇغان ئادەمگە ئۇنىڭ گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنغانغا قەدەر پەرۋەردىگارىدىن شاپائەت تىلەيدۇ. ئۇ سۈرە ﴿**(پۈتۈن ئاسمان - زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە بولغان اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر**﴾ دېگەن سۈرىدۇر» بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام تەبەرانى ۋە زىياھ مەقدەسى ئەنەستىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قۇرئاندا بىر سۈرە بولۇپ ئۇ ئۇنى ئوقۇغان ئادەمنىڭ پايدىسى ئۈچۈن (پەرۋەردىگارى بىلەن) مۇنازىرىلىشىپ، ئاخىرى ئۇنى جەننەتكە ئېلىپ كىرىدۇ. ئۇ سۈرە ﴿**(پۈتۈن ئاسمان - زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە بولغان اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر**﴾ دېگەن سۈرىدۇر».

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَٰرَكَ ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ
أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلْقِ
ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ
ٱلْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلْنَٰهَا رُجُومًا لِّلشَّيَٰطِينِ ۖ
وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ﴿٥﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

(پۈتۈن ئاسمان - زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە بولغان اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر. اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر﴿1﴾. سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، اللە ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، اللە غالىبتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر﴿2﴾. اللە يەتتە ئاسماننى بىرىنى بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتتى، مېھرىبان اللەنىڭ يارىتىشىدا ھېچ نوقساننى كۆرمەيسەن، سەن (ئاسمانلارغا) تەكرار قاراپ باققىنكى، بىرەر يوچۇقنى كۆرەمسەن﴿3﴾. ئاندىن سەن يەنە ئىككى قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نوقساننى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۈزگەن ۋە

www.munber.org

تالغان هالدا قايتىدۇ[4]*. (بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسماننى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار) بىلەن بېزىدۇق ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغۇرلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەيتانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ)، شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق*[5]*.*

الله نى ئۇلۇغلاش، الله نىڭ ئۆلۈم بىلەن ھاياتلىقنى، ئاسمانلار بىلەن يۇلتۇزلارنى ياراتقانلىقىنى بايان قىلىشى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ بۈيۈك زاتىنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۆزىنىڭ پۈتۈن مەخلۇقاتلارنى ئۆزى خالىغانچە ئىدارە قىلىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ چىقارغان ھۆكمىدىن ھېچكىم ھېساب ئالالمايدىغانلىقىنى، الله پۈتۈن ئىشلىرىنى ھېكمەت ۋە ئادالەت بىلەن قىلىدىغانلىقىنى، الله تائالا بارلىق نەرسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغانلىقى ئۈچۈن ھېچكىم الله ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرىدىن سوئال ـ سوراق قىلالمايدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**الله ھەر نەرسىگە قادىردۇر**﴾.

﴿**سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، الله ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى**﴾ ”ئۆلۈم ۋۇجۇتقا چىقىرىدىغان نەرسىدۇر. چۈنكى، ئۇ يارىتىلىدۇ“ دېگەن قاراشتىكى ئۆلىمالار بۇ ئايەتنى دەلىل قىلىپ كۆرسەتتى. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى: ئىنسانلاردىن قايسىسىنىڭ ئەمەلىنىڭ ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن الله ئۇلارنى يوق يەردىن ۋۇجۇتقا چىقاردى، دېگەنلىكتۇر.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿الله نى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، الله سىلەرگە جان بەردى (يەنى ئاتاڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ قارنىدا ئابىمەنى ئىدىڭلار)﴾[1] بۇ ئايەتتە ئىلگىرىكى يوقلۇق ھالەت ”ئۆلۈم“، كېيىنكى ۋۇجۇتقا چىقىرىلغان ھالەت ”جانلىق“ دەپ ئاتالدى. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله سىلەرگە ھاياتلىق بېرىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ﴾[2].

﴿**سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن**﴾ مۇھەممەد ئىبنى ئەجلان ئېيتقاندەك الله تائالا بۇ ئايەتتە: ”سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلىنىڭ ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى“، دېدى. ”سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ كۆپ ئىكەنلىكىنى“ دېمىدى. بۇ ئەمەلنىڭ ئاز بولسىمۇ ياخشى بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. ﴿**الله غالىبتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر**﴾ يەنى الله ناھايىتى كۈچلۈكتۇر. ناھايىتى كاتتىدۇر، غالىپتۇر. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۆزىگە ئاسىيلىق قىلغان، بۇيرۇقىغا خىلاپلىق قىلغان كىشىلەر تەۋبە قىلىپ الله تەرەپكە قايتسا، ئۇلارغا ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. الله يۈكسەك ۋە غالىب بولغان تەقدىردىمۇ تەۋبە قىلغان بەندىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىدۇ. گۇناھلىرىنى كەچۈرىدۇ ۋە ئەپۇ قىلىدۇ.

﴿**الله يەتتە ئاسماننى بىرىنى بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتتى**﴾ بۇ ئايەت ھەققىدە ئاسمانلار بىر ـ بىرىگە تۇتاشتۇرۇلۇپ بەزىسى بەزىسىنىڭ ئۈستىگە قويۇلۇپ يارىتىلدىمۇ ياكى ئاسمانلارنىڭ ئارىسىدا بىر ـ بىرىنى ئايرىپ تۇرىدىغان بوشلۇق بارمۇ دېگەن مەسىلىدە ئىككى خىل قاراش بار. ئۇنىڭ ئىچىدە

---

[1] سۈرە بەقەرە 28 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ھەج 66 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئىككىنچى خىل قاراش توغرىدۇر. بۇنىڭ توغرىلىقىنى ئىسرا ۋەقەلىكى بايان قىلىنغان ھەدىسنىڭ مەزمۇنى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ.

﴿مېھرىبان اللەنىڭ يارىتىشىدا ھېچ نوقسانىنى كۆرمەيسەن﴾ يەنى اللە ئاسمانلارنى ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان قىلىپ ياراتتى. ئۇنىڭ يارىتىلىشىدا نە قارىمۇقارشىلىق، نە ئىختىلاپ، نە قاملاشماسلىق، نە بىر ـ بىرىگە زىتلىق، نە نوقسان، ئەيىب، نە يوچۇق يوقتۇر، شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: **﴿سەن (ئاسمانلارغا) تەكرار قاراپ باققىنكى، بىرەر يوچۇقنى كۆرەمسەن﴾** يەنى ئاسمانلارغا قاراپ ئويلانغىنكى، ئۇنىڭدا بىرەر ئەيىب ياكى بىرەر نوقسان ۋە ياكى بىرەر يوچۇق كۆرەلەمسەن؟

﴿ئاندىن سەن يەنە ئىككى قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نوقسانىنى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۈزگەن ۋە تالغان ھالدا قايتىدۇ﴾ يەنى سەن ئاسمانلارغا قانچىلىغان قېتىم تەكرار قارىغان تەقدىردىمۇ كۆزۈڭ بىرەر ئەيىب ياكى بىرەر نوقسان ۋە ياكى بىرەر يوچۇق تېپىشتىن **﴿ئۈمىد ئۈزگەن﴾** تولا قارىغانلىقتىن **﴿تالغان ھالدا قايتىدۇ﴾**.

اللە تائالا ئۆزىنىڭ يارىتىشىدا ھېچ نوقسانىنىڭ يوقلۇقىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ مۇكەممەل ۋە چىرايلىق يارىتىلغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **﴿(بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسمانىنى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار) بىلەن بېزىدۇق﴾** يەنى ئاسمان نۇرغۇن ۋە ھەرىكەت قىلىپ تۇرىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن بېزەلدى.

﴿ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغۇرلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەيتانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ)﴾ يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلارنىڭ ئۆزى بىلەن ئېتىلماستىن، بەلكى ئۇنىڭدىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ. بەزىدە ئۇنىڭدىن چىققان شولا ناھايىتى يىراق يەرگىچە سوزۇلىدۇ.

﴿شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق﴾ يەنى شەيتانلارغا دۇنيادا ئەنە شۇنداق خارلىقنى بېكىتتۇق. ئاخىرەتلىكىگە دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق. اللە تائالا بۇ ھەقتە سۈرە ساففاتنىڭ بېشىدا مۇنداق دېگەن: ﴿سەپ ـ سەپ بولۇپ تۇرغان، دۈشمەنلەرگە قارشى ئات سېلىپ تۇرغان، (اللەدىن مەدەت تىلەپ) كالامۇللەنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرغان (غازات قىلغۇچى) قوشۇن بىلەن قەسەمكى. سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار شەك ـ شۈبھىسىز بىر ئىلاھتۇر. (ئۇ) ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ ۋە مەشرىقلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. بىز ھەقىقەتەن يېقىن ئاسمانىنى يۇلتۇزلار (نۇرى) بىلەن زىننەتلىدۇق﴾[1].

ئىبنى جەرىر ۋە ئىبنى ئەبۇھاتەم قەتادەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: اللە تائالا بۇ يۇلتۇزلارنى پەقەت ئۈچ خىسلەت ئۈچۈن يەنى بىرىنچىدىن، ئاسماننىڭ زىننەتلىنىشى، ئىككىنچىدىن پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان شەيتانلارنىڭ ئېتىلىشى، ئۈچىنچىدىن، ئىنسانلارنىڭ كېچىسى قۇرۇقلۇقتا ۋە دېڭىزلاردا يول يۈرگەندە يۇلتۇزلارغا قاراپ يول تېپىشى ئۈچۈن ياراتتى. كىمكى يۇلتۇزلار توغرىسىدا بۇنىڭدىن باشقا مەنە بەرسە، ئۇ ئۆز خاھىشى بويىچە سۆزلىگەن، چوڭ خاتالاشقان ۋە بىلمەيدىغان نەرسىنى سۆزلەيمەن دەپ ئاۋارە بولغان بولىدۇ.

* * * * * * *

[1] سۈرە ساففات 1ــ 6 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا وَهِىَ
تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا۟ بَلَىٰ
قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا
نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١١﴾

پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! ﴿6﴾. *ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان چاغدا، قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ* ﴿7﴾. *دوزاخ غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ. دوزاخقا ھەر قاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ* ﴿8﴾. *ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: ‹الله (ھېچ ئادەمگە ۋەھيىدىن) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭقۇر ئازغۇنلۇقتا› دېدۇق» دەيدۇ* ﴿9﴾. *ئۇلار: «ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلىغان، ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق» دەيدۇ* ﴿10﴾. *ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ، ئەھلى دوزاخ اللەنىڭ رەھمىتىدىن يىراق بولسۇن!* ﴿11﴾.

جەھەننەم ۋە ئۇنىڭغا كىرىدىغانلارنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

﴿**پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ**﴾ يەنى ئۇلارغىمۇ دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق.

﴿**دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان چاغدا، قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ**﴾ سەۋرى بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: دوزاخ ئۇلارنى خۇددى ناھايىتى كۆپ سۇغا تاشلانغان ئازراق داننىڭ پورۇقلاپ قاينىغىنىدەك پورۇقلىتىپ قاينىتىدۇ.

﴿**دوزاخ غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ**﴾ يەنى دوزاخ دوزاخقا تاشلانغانلارغا قاتتىق غەزەپلەنگەنلىكتىن يېرىلىپ، پارچە ـ پارچە بولۇپ كېتىشكە تاس قالىدۇ.

﴿**دوزاخقا ھەر قاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ. ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: ‹الله (ھېچ ئادەمگە ۋەھيىدىن) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭقۇر ئازغۇنلۇقتا› دېدۇق» دەيدۇ**﴾ الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ ئىنسانلارغا بولغان ئادالىتىنىڭ يۈزىسىدىن ھېچ ئادەمنى دەلىل ـ پاكىت تۇرغۇزماي ۋە پەيغەمبەر ئەۋەتمەي تۇرۇپ ئازابقا دۇچار قىلمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەيغەمبەر ئەۋەتمەي تۇرۇپ (ھېچ ئادەمنى) جازالىغىنىمىز يوق﴾[1] ﴿ئۇلار جەھەننەمگە يېتىپ كەلگەندە، جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ، جەھەننەمنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «ئاراڭلاردىن سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدىغان، بۈگۈنكى

---

[1] سۈرە ئىسرا 15 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئۈچىرىشىشىنىڭ بارلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەمبەرلەر كەلمىگەنمۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار: «شۇنداق (پەيغەمبەرلەر كەلگەن، بىزنى ئاگاھلاندۇرغان)، لېكىن ئازابقا دۇچار بولۇش ھۆكمى (كۇفرى ۋە قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن) كاپىرلارغا تېگىشلىك بولدى» دەيدۇ﴾[1].

كاپىرلار ئۆزلىرىگە مانا مۇشۇنداق مالامەت قىلىدۇ ۋە پۇشايمان پايدا بەرمەيدىغان بىر ۋاقىتتا پۇشايمان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلىغان، ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق**﴾ يەنى ئەگەر بىز ئەقلىمىزنى ئىشلەتكەن ياكى اللە تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتنى ئاڭلىغان بولساق، بىز اللە تائالاغا كاپىر بولمىغان ۋە كۇپۇرلۇق بىلەن مەغرۇرلانمىغان بولاتتۇق، لېكىن بىز پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتلەرنى چۈشىنەلمەپتىمىز. بىزنىڭ ئەقلىمىز بىزنى پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىشكە يېتەكلىمەپتۇ.

﴿**ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ، ئەھلى دوزاخ اللەنىڭ رەھمىتىدىن يىراق بولسۇن**﴾ ئىمام ئەھمەد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئىنسانلار ھالاكەتكە ئۆزلىرى ماڭمىسىلا ھەرگىز ھالاك بولمايدۇ».

* * * * * * *

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾

پەرۋەردىگارىدىن كۆرمەي تۇرۇپ قورققانلار مەغپىرەتكە ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ﴿12﴾. سىلەر سۆزۈڭلارنى مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (اللە ھامان ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر﴿13﴾. (مەخلۇقاتنى) ياراتقان زات بىلمەمدۇ؟ ئۇ شەيئىلەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر﴿14﴾. اللە سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. اللەنىڭ (بەرگەن) رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر﴿15﴾.

پەرۋەردىگارىدىن كىشىلەر كۆرمەيدىغان ۋاقىتتا قورققان ئادەمنىڭ مۇكاپاتى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە پەرۋەردىگارىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ھېساب بېرىشتىن قورقۇپ كىشىلەر كۆرمەيدىغان ۋاقىتلاردا گۇناھلاردىن ئۆزىنى تارتقان، اللە تائالا دىن باشقا ھېچ ئادەم كۆرمەيدىغان چاغلاردا تائەت ـ ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغان ئادەمنىڭ مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**مەغپىرەتكە ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ**﴾ يەنى اللە ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرىدۇ ۋە كاتتا ساۋاب بىلەن مۇكاپاتلايدۇ.

بۇ ھەقتە ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «يەتتە تۈرلۈك ئادەم بولۇپ، اللە نىڭ سايىسىدىن باشقا ھېچ سايە يوق كۈندە اللە تائالا ئۇلارغا ئەرشىنىڭ سايىسىدىن سايە بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرى مەرتىۋىلىك ۋە چىرايلىق بىر ئايال ئۆزى بىلەن بىرگە

---

[1] سۈرە نۇھ 71 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بولۇشقا چاقىرغاندا: مەن ھەقىقەتەن ئاللاھ دىن قورقىمەن، دېگەن ئادەمدۇر. يەنى بىرى ئاللاھ يولىدا ئۆزىنىڭ قولىدا بەرگەن سەدىقىسىنى سول قولى بىلەلمىگىدەك دەرىجىدە مەخپىي سەدىقە قىلغان ئادەمدۇر».

ئاللاھ تائالا ئۆزىنىڭ دىللاردىكى يوشۇرۇن سىرلاردىن تارتىپ ھەممە نەرسىنى بىلىدىغانلىقىنى ئىنسانلارنىڭ سەمىگە سېلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**سىلەر سۆزۈڭلارنى مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (ئاللاھ ھامان ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ). ئاللاھ ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر**﴾ يەنى ئاللاھ تائالا دىللارغا كەچكەن نەرسىلەردىن تارتىپ بىلىپ تۇرىدۇ: ﴿**(مەخلۇقاتنى) ياراتقان زات بىلمەمدۇ؟ ئۇ شەيئىلەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر**﴾.

ئاللاھ تائالا نىڭ زېمىننى بەندىلىرىگە بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىدىن ئىبارەت نېمىتى توغرىسىدا

ئاللاھ تائالا ئىنسانلارغا زېمىننى بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، زېمىننى تېنچ قىتئەلەر قىلىپ ياراتقانلىقىنى، زېمىننىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭدا تاغلارنى ياراتقانلىقىنى، ئۇنىڭدا بۇلاقلارنى بەرپا قىلغانلىقىنى، يوللارنى، تېرىلغۇ يەرلەرنى، مېۋىلىك باغلارنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا مەنپەئەتلىنىدىغان ھەر تۈرلۈك نەرسىلەرنى ياراتقانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار**﴾ يەنى زېمىننىڭ قەيىرىگە سەپەر قىلىشنى خالىساڭلار، شۇ يەرگە سەپەر قىلىڭلار. تۈرلۈك ھۈنەر كەسىپلەر ۋە تىجارەتلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا بېرىپ كېلىپ تۇرۇڭلار. بىلىڭلاركى سىلەرنىڭ تىرىشچانلىقىڭلار سىلەرنى پەقەت ئاللاھ سىلەرگە ئاسان قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرگىلا ئېرىشتۈرىدۇ.

﴿**ئاللاھنىڭ (بەرگەن) رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر**﴾ ساۋابنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئاللاھ غا تەۋەككۇل قىلىش بىلەن زىت كېلىپ قالمايدۇ. بۇ ھەقتە ئىمام ئەھمەد ئۆمەر ئىبنى خەتتابتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەگەر سىلەر ئاللاھ غا ھەقىقىي رەۋىشتە تەۋەككۇل قىلساڭلار، ئاللاھ سىلەرگە خۇددى ئەتىگەندە ئۇۋىسىدىن ئاچ قورساق چىقىپ كېتىپ كەچتە قورسىقىنى تويدۇرۇپ قايتقان قۇشقا رىزق بەرگەندەك، ئەلۋەتتە، رىزق بېرىدۇ» بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

بۇ ھەدىستىن قۇشلارنىڭمۇ ئاللاھ تائالا غا تەۋەككۇل قىلغان ھالدا رىزق تەلەپ قىلىپ ئەتىگەندە چىقىپ، كەچتە قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىلىدۇ. ئاللاھ ھەممە نەرسىنى ئىنسانلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن بويسۇندۇرۇپ بەرگۈچىدۇر. ھەممە ئىشلارنى ئاسان قىلىپ بەرگۈچىدۇر ۋە ھەر قانداق ئىشنىڭ سەۋەبلىرىنى ھازىرلاپ بەرگۈچىدۇر. ﴿**ئاللاھنىڭ (بەرگەن) رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر**﴾ يەنى قىيامەت كۈنى ئىنسانلارنىڭ بارار جايى ئاللاھ نىڭ دەرگاھىدۇر.

* * * * * * *

ءَأَمِنتُم مَّن فِي ٱلسَّمَآءِ أَن يَخۡسِفَ بِكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمۡ أَمِنتُم مَّن فِي ٱلسَّمَآءِ أَن
يُرۡسِلَ عَلَيۡكُمۡ حَاصِبٗاۖ فَسَتَعۡلَمُونَ كَيۡفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدۡ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ فَكَيۡفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾
أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلطَّيۡرِ فَوۡقَهُمۡ صَٰٓفَّٰتٖ وَيَقۡبِضۡنَۚ مَا يُمۡسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحۡمَٰنُۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيۡءِۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

www.munber.org

(ئى كۇففارلار!) ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقمامسىلەر؟ ﴿16﴾. ياكى ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقمامسىلەر؟ (سىلەر ئازابنى كۆرگەن چاغدا) مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلىسىلەر﴿17﴾. ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى، (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن) ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟ ﴿18﴾. ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىغقان ھالدا ئۈستىدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىمامدۇ؟ (قاناتلىرىنى كەرگەن ۋە يىغقان ھالدا) ئۈستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى ئاچقان ۋە يىغقان چاغدا يەرگە چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت الله (قۇدرىتى بىلەن) تۇتۇپ تۇرىدۇ، الله ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴿19﴾.

الله تائالانىڭ سىلەرنى قانداق جازالىماقچى بولسا شۇنداق جازالاشقا قادىر ئىكەنلىكى ۋە الله نىڭ "ئازابىدىن قانداقمۇ خاتىرجەم بولىسىلەر" دېگەنلىكى توغرىسىدا

الله تائالا ئىنسانلارغا ناھايىتى مەرھەمەتلىكتۇر ۋە ناھايىتى مېھرىباندۇر. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى كۇفرىلىق قىلغانلىقى ۋە الله غا بۇتلارنى شېرىك قىلىپ ئىبادەت قىلغانلىقى ئۈچۈن الله تائالا ئۇلارنى جازالاشقا قادىر تۇرۇقلۇق ئۇلارغا يەنىلا مېھرى - شەپقەت قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ. ئۇلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەي جازالاشنى كېچىكتۈرىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿ئەگەر الله ئىنسانلارنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن جازالايدىغان بولسا، يەر يۈزىدە ھېچبىر جان ئىگىسىنى قويمىغان بولاتتى ۋە لېكىن الله ئۇلار(دىن ھېساب ئېلىش) نى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە تەخىر قىلىدۇ، ئۇلار (دىن ھېساب ئېلىش) نىڭ ۋاقتى يېتىپ كەلگەندە (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىگە قاراپ جازا بېرىدۇ)، الله ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[1].

﴿(ئى كۇففارلار!) ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقمامسىلەر ياكى ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقمامسىلەر؟﴾ يەنى قاتتىق شامال ئارقىلىق تاشلارنى ئۇچۇرۇپ كېلىپ مېڭەڭلەردىن تۈتۈن چىقىرىشىدىن قورقمامسىلەر؟ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿(دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلغىنىڭلار بىلەن) اللەنىڭ سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن، ياكى سىلەرگە ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلىشىدىن، ئاندىن سىلەرنى (اللەنىڭ ئازابىدىن ساقلايدىغان) ھېچ ھامىي تاپالماسلىقىڭلاردىن قورقمامسىلەر؟﴾[2].

﴿(سىلەر ئازابنى كۆرگەن چاغدا) مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلىسىلەر﴾ الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۇلارنى قاتتىق قورقۇتىدۇ، يەنى شۇ چاغدا سىلەر ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغان ۋە ئۇنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىپ قالىسىلەر.

﴿ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر﴾ يەنى ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەر **﴿(پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى، (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن) ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟﴾** يەنى ئۇلارنى قاتتىق ۋە دەرتلىك ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن جازالىدىم.

---

[1] سۈرە فاتىر 45 - ئايەت.
[2] سۈرە ئىسرا 68 - ئايەت.

www.munber.org

اللە نىڭ قۇدرىتى بىلەن قۇشلارنىڭ ئۇچۇشى اللە نىڭ چوڭ ـ كىچىك ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنىڭ دەلىلى ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىغقان ھالدا ئۈستىدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىمامدۇ؟﴾ يەنى قۇشلار ھاۋادا بىردە قاناتلىرىنى يايسا، يەنە بىردە يىغىدۇ. **﴿(قاناتلىرىنى كەرگەن ۋە يىغقان ھالدا) ئۈستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى ئاچقان ۋە يىغقان چاغدا يەرگە چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت اللە (قۇدرىتى بىلەن)﴾** يەنى قۇشلارغا مەرھەمەت ۋە مېھرى ـ شەپقەت قىلىپ ھاۋادا بويسۇندۇرغان نەرسە بىلەن **﴿تۇتۇپ تۇرىدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾** يەنى اللە مەخلۇقاتلىرىغا پايدىلىق بولغان ھەر قانداق نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى اللە تائالا نىڭ تۆۋەندىكى ئايىتىنىڭ مەنىسىگە ئوخشايدۇ. **﴿ئۇلار قۇشلارنىڭ ھاۋادا ئۇچۇشقا بويسۇندۇرۇلغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلارنى (ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت اللە تۇتۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار﴾**[1].

* * * * * * *

أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾
أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ
وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ
ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ
﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ
﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

سىلەرگە اللە ياردەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە ياردەمچى قوشۇن بولالايدۇ، كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ دەپ ئالدايدۇ)[20]. ئەگەر اللە رىزقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزىق بېرىدۇ، ئۇلار تەكەببۇرلۇقتا، ھەقتىن يىراقلىشىشتا ئەزۋەيلەپ كەتكەندۇر[21]. زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ماڭغان ئادەممۇ؟ ياكى قەددىنى رۇس تۇتۇپ تۈز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟[22]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر»[23]. ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللەنىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر»[24]. ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ» دەيدۇ[25]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى) اللەنىڭ دەرگاھىدىدۇر، مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن»[26]. ئۇلار ئازابنىڭ ئۆزلىرىگە

---

[1] سۈرە نەھل 79 ـ ئايەت.

www.munber.org

يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ، ئۇلارغا: «مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر» دېيىلىدۇ[27].

مەخلۇقاتلارغا الله دىن باشقا ھېچكىمنىڭ ياردەم قىلالمايدىغانلىقى ۋە رىزىق بېرەلمەيدىغانلىقى توغرىسىدا

الله تائالا بۇتلارغا چوقۇنغان، ئۇلاردىن ياردەم ۋە رىزىق تەلەپ قىلغان مۇشرىكلارنى ئۇلارنىڭ بۇزۇق ئېتىقادلىرى ئۈچۈن قاتتىق ئەيىبلەپ ۋە ئۇلارنىڭ بۇتلاردىن كۈتكەن نەرسىلەرگە ئېرىشەلمەيدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ : ﴿**سىلەرگە الله ياردەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە ياردەمچى قوشۇن بولالايدۇ**﴾ يەنى سىلەرگە الله دىن باشقا ھېچ دوست تېپىلمايدۇ، سىلەرنى ئازابتىن ھېچكىم قۇتقۇلدۇرمايدۇ، سىلەرگە الله دىن باشقا ھېچ ياردەم بەرگۈچى بولمايدۇ. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ دەپ ئالدايدۇ)**﴾.

﴿**ئەگەر الله رىزقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزق بېرىدۇ**﴾ يەنى ھېچ شېرىكى بولمىغان يېگانە الله دىن باشقا خالىغان نەرسىنى بېرىدىغان، خالىغان نەرسىنى بەرمەيدىغان، خالىغان نەرسىنى يارىتىدىغان ۋە رىزق بېرىدىغان ھېچ ئادەم يوق. مۇشرىكلار بۇنى بىلىدۇ، شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار يەنىلا الله نى قويۇپ بۇتلارغا چوقۇنىدۇ. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلار تەكەببۇرلۇقتا**﴾ يەنى ھەددىدىن ئېشىشنى، بوھتان توقۇشنى ۋە گۇمراھلىقنى داۋاملاشتۇرۇشتا، ﴿**ھەقتىن يىراقلىششتا**﴾ يەنى ھەققە قارشى چىقىش، ئۇنىڭغا بويسۇنۇشتىن باش تارتىش، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈش، ئۇنى ئاڭلاشنى خالىماسلىق ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشمەسلىكتە ﴿**ئەزۋەيلەپ كەتكەندۇر**﴾.

كاپىر بىلەن مۆمىننىڭ مىسالى توغرىسىدا

﴿**زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ماڭغان ئادەممۇ؟ ياكى قەددىنى رۇس تۇتۇپ تۈز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟**﴾ بۇ مىسالنى الله تائالا مۆمىن بىلەن كاپىر ئۈچۈن مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، كاپىرنىڭ مىسالى بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئېگىلگەن ھالدا ماڭغان، قەددىنى تۈز تۇتالمايدىغان، ئۆزىنىڭ قانداق مېڭىۋاتقانلىقىنى، قەيەرگە كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغان، بەلكى قارىغۇلارچە تەمتىرەش ۋە ئازغۇنلۇق ئىچىدە مېڭىۋاتقان ئادەمنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ. مانا مۇشۇنداق ئادەم يول تاپالامدۇ؟

﴿**ياكى قەددىنى رۇس تۇتۇپ تۈز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟**﴾ يەنى ئۆزى قەددىنى تۈز تۇتۇپ ماڭىدىغان ۋە ماڭغان يولىمۇ تۈز بولغان ئادەم ئەلۋەتتە تۈز يول تاپالايدۇ. مانا بۇ ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى مىسالىدۇر. ئۇلار ئاخىرەتتىمۇ مۇشۇنداق بولىدۇ. مۆمىن ئۆزىنى كەڭرى جەننەتكە ئېلىپ بارىدىغان تۈز يول ئۈستىگە قەددىنى رۇس تۇتۇپ ماڭغان ھالدا توپلىنىدۇ. كاپىر بولسا ئۆزىنى جەھەننەمگە ئېلىپ بارىدىغان يول ئۈستىدە يۈزىچە ماڭغان ھالدا توپلىنىدۇ. ﴿(الله پەرىشتىلىرىگە ئېيتىدۇ) زۇلۇم قىلغۇچىلارنى، ئۇلارنىڭ (مۇشرىكلىكتىكى، كۇفرىدىكى) قاياشلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنغان بۇتلىرىنى (مەھشەرگاھقا) توپلاڭلار، ئاندىن ئۇلارنى دوزاخنىڭ يولىغا باشلاڭلار. ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن) سوئال ـ سوراق قىلىنىدۇ. (ئاندىن) ئۇلارغا: «نېمىشقا

(دۇنيادىكى ھالىتىڭلارغا ئوخشاش) بىر ـ بىرىڭلارغا ياردەم قىلمايسىلەر؟» (دېيىلىدۇ). بەلكى ئۇلار بۈگۈن بويسۇنغۇچىلاردۇر﴾[1].

ئىمام ئەھمەد ئەنەس ئىبنى مالىكنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ساھابىلار: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ئىنسانلار قانداقمۇ يۈزلىرى بىلەن ماڭدۇرۇلۇپ توپلىنىدۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئىنسانلارنى پۇتلىرى بىلەن ماڭدۇرۇشقا قادىر الله ئۇلارنى يۈزلىرى بىلەن ماڭدۇرۇشقا قادىر ئەمەسمۇ؟» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

مەخلۇقاتلارنى يارىتىشقا قادىر الله نىڭ قىيامەتنى قايىم قىلىشقا قادىر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، الله سىلەرنى ياراتتى﴾ يەنى سىلەر ئىلگىرى تىلغا ئېلىنغىدەك نەرسە ئەمەس ئىدىڭلار، الله كېيىن سىلەرنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈردى.

﴿سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى﴾ يەنى ئەقىل ـ ئىدراكنى **﴿ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر﴾** يەنى الله غا ئىتائەت قىلىشتا، ئەمىر ـ پەرمانلىرىنى ئورۇنداشتا ۋە توسقان ئىشلىرىدىن يېنىشتا الله سىلەرگە نېمەت قىلىپ بەرگەن بۇ نەرسىلەرنى ئاز ئىشلىتىسىلەر.

﴿ئېيتقىنكى، الله سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى﴾ يەنى الله سىلەرنى خىلمۇ ـ خىل تىل، خىلمۇ ـ خىل رەڭ، خىلمۇ ـ خىل سۈپەت، خىلمۇ ـ خىل شەكىل ۋە خىلمۇخىل سۈرەت بىلەن يارىتىپ، زېمىننىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا تاراتتى ۋە كۆپەيتتى.

﴿(ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللەنىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر﴾ يەنى زېمىننىڭ بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلىرىغىچە تارقىلىپ كەتكەندىن كېيىن الله نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر. الله خۇددى سىلەرنى تارقىتىۋەتكىنىدەك يەنە توپلايدۇ، دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغاندەك ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلدۈرىدۇ.

الله تائالا قىيامەتنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇنىڭ يۈز بېرىشىنى يىراق سانىغان كاپىرلاردىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: **﴿ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ» دەيدۇ﴾** يەنى ئۇلار: زېمىنغا چېچىلىپ كەتكەندىن كېيىن سىلەر دەۋاتقان بۇ يىغىلىش قاچان ئەمەلگە ئاشىدۇ؟ دېيىشىدۇ.

﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى) اللەنىڭ دەرگاھىدىدۇر﴾ يەنى ئۇنىڭ يۈز بېرىدىغان مۇئەييەن بىر ۋاقتىنى غالىب ۋە بۈيۈك الله دىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. لېكىن، الله مېنى سىلەرگە قىيامەتنى چوقۇم يۈز بېرىدىغانلىقى ھەققىدە خەۋەر قىلىشقا بۇيرۇدى. سىلەر ھەزەر ئەيلەڭلار.

﴿مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن﴾ يەنى مېنىڭ ۋەزىپەم پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر، مەن تەبلىغنى سىلەرگە يەتكۈزدۈم.

﴿ئۇلار ئازابنىڭ ئۇزلىرىگە يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ﴾ يەنى قىيامەت قايىم بولۇپ كاپىرلار ئۇنى ئۆز كۆزلىرى بىلەن كۆرگەن چاغدا، ئازابنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرىدۇ ۋە يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ. چۈنكى، كېلىۋاتقان ھەر قانداق نەرسىنىڭ زامانى ئۇزۇن بولغان تەقدىردىمۇ ئۇ چوقۇم كېلىدۇ. ئۇلار ئىنكار قىلغان بۇ ئازاب يۈز بەرگەندە ئۆزلىرىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتقان يامانلىقنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ. ئۇلارنى ئۇلار ئويلاپ باقمىغان ۋە دىللىرىغا كېچىپ باقمىغان قاتتىق ئازاب بولغان يەنى الله نىڭ ئازابى ئورىۋالىدۇ. ﴿ئەگەر (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارنىڭ

[1] سۈرە سافغات 22 ـــ 26 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

ئىگىدارچىلىقىدا يەر يۈزىدىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسسە كۆپ نەرسە بولىدىغان بولسا، قىيامەت كۈنىدىكى قاتتىق ئازاب ئۈچۈن ئۇنى فىدىيە بەرگەن بولاتتى. ئۇلارغا اﷲ تەرىپىدىن (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا) ئويلاپ باقمىغان ئازابلار ئاشكارا بولىدۇ. ئۇلارغا ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلارنى (دۇنيادىكى چاغدا پەيغەمبەرنىڭ دەۋىتىنى) مەسخىرە قىلغانلىقلىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇلارنى (قاتتىق) ئازاب ئورىۋالىدۇ﴾[1] شۇڭا ئەيىبلەش ۋە مالامەت قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارغا مۇنداق دېيىلىدۇ: **﴿مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر﴾** يەنى سىلەر تېز كېلىشىگە ئالدىراپ كەتكەن ئازابتۇر.

* * * * * * *

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (٢٨) قُلْ
هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ (٢٩) قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ
مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ (٣٠)

(ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئۆلۈمىڭنى ئارزۇ قىلىدىغان مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اﷲ (سىلەر ئارزۇ قىلغاندەك) مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۆمىنلەرنى) ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجىلىمىزنى تەخىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قاتتىق ئازابتىن كىم قۇتقۇزىدۇ؟» ﴿28﴾. ئېيتقىنكى، «ئۇ ناھايىتى مېھرىبان اﷲدۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۇل قىلدۇق، سىلەر كىمنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر» ﴿29﴾. (ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۈيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگىن ﴿30﴾.

مۆمىنلەرنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىنىڭ كاپىرلارنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزالمايدىغانلىقى توغرىسىدا

اﷲ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! اﷲ نى ئىنكار قىلغان ۋە اﷲ نىڭ نېمەتلىرىگە تانغان ئەنە شۇ مۇشرىكلارغا **﴿ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اﷲ (سىلەر ئارزۇ قىلغاندەك) مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۆمىنلەرنى) ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجىلىمىزنى تەخىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قاتتىق ئازابتىن كىم قۇتقۇزىدۇ؟»﴾** يەنى ئۆزەڭلارنى ئۆزەڭلار قۇتقۇزۇڭلار، سىلەر تەۋبە قىلىپ اﷲ نىڭ دىنىغا قايتمىساڭلار، سىلەرنى اﷲ نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسە قۇتۇلدۇرالمايدۇ. اﷲ نىڭ ئازابىنىڭ بىزگە چۈشۈشىنى ئارزۇ قىلىشىڭلار سىلەرگە ھېچ پايدا بەرمەيدۇ. اﷲ بىزنى سىلەر ئارزۇ قىلغاندەك ئازابلىسۇن ياكى بىزگە مەرھەمەت قىلىپ ئۆمرىمىزنى ئۇزۇن قىلسۇن، سىلەرگە بەرىبىردۇر. سىلەر اﷲ نىڭ سىلەرگە چۈشىدىغان قاتتىق ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر.

﴿ئېيتقىنكى، «ئۇ ناھايىتى مېھرىبان اﷲدۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۇل قىلدۇق﴾ يەنى بىز ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اﷲ غا ئىمان

[1] سۈرە زۇمەر 47 ـــ 48 ـ ئايەتلەر.

www.munber.org

ئېيتتۇق، بارلىق ئىشلىرىمىزدا ئۇنىڭغا تەۋەككۇل قىلدۇق. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللە غا ئىبادەت قىلغىن ۋە اللە غا تەۋەككۇل قىلغىن (يەنى ھەممە ئىشىڭنى اللە غا تاپشۇرغىن)﴾[1].

﴿سىلەر كىمنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر﴾ يەنى بىز ۋە سىلەردىن قايسى بىرىمىزنىڭ گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشى ئاقىۋەتنىڭ زادى كىمگە مەنسۇپ بولىدىغانلىقىنى كەلگۈسىدە بىلىپ قالىسىلەر.

اللە نىڭ بۇلاقلاردىن چىقىدىغان سۇدىن ئىبارەت نېمىتىنى ئەسلىتىش بىلەن بىرگە ئۇنىڭ يوقىلىپ كېتىشىدىن قورقۇتقانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان مەرھەمىتىنى ئىزھار قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۇيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە﴾ يەنى سۇيىڭلار ئۆتكۈر پالتا ـ جوتۇلىرىڭلارنى ۋە پۈتۈن كۈچۈڭلارنى ئىشقا سېلىپمۇ چىقىرالمايدىغان يەر قاتلىمىنىڭ ئاستىغا سىڭىپ كەتسە، ﴿سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگىن﴾ يەنى يەرنىڭ ئۈستىدىكى بۇلاقلاردىن ئېقىپ تۇرىدىغان تاتلىق سۇنى سىلەرگە كىم كەلتۈرۈپ بېرەلەيدۇ؟ غالىب ۋە بۈيۈك اللە دىن باشقا ھېچ نەرسە ئۇنداق قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ. اللە تائالا ئۆز پەزلى ۋە مەرھەمىتى بىلەن بۇلاقلار ئارقىلىق سىلەرگە تاتلىق سۇ چىقىرىپ بېرىپ، ئۇنى زېمىننىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا بەندىلەرنىڭ ئېھتىياجىنىڭ ئاز كۆپلىكىگە قارىتا قىلىپ ئاققۇزۇپ بەردى.

شۇنىڭ بىلەن سۈرە مۇلكنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە اللە غا خاستۇر.

www.munber.org

[1] سۈرە ھۇد 123 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.